

Asia VNS 4/2020 vp Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

Viite Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 8.2.2021

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n (SPJL) lausunto:

Yleistä

Kuten selonteossa todetaan, on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö voimakkaassa muutoksessa. Globaalit haasteet kuten ilmastonmuutos ja pandemiat sekä pitkittyneet aseelliset konfliktit ja terrorismi vaikuttavat myös Suomen turvallisuustilanteeseen. Konfliktit ja ilmastonmuutoksen vaikutukset saattavat aiheuttaa epävakautta ja käynnistää olosuhteiden pakosta johtuvan hallitsemattoman muuttoliikkeen. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset uhkat konkretisoituvat myös Suomen sisäisessä turvallisuudessa ja edellyttävät näiden alojen viranomaisten kykyä vastata niihin. Hallitsematon ja heikosti koordinoitu muuttoliike haastaa kohteena olevia yhteiskuntia ja saattaa johtaa yhteiskunnan entistä jyrkempään polarisoitumiseen. Hallitsemattoman muuttoliikkeen seurauksia havaittiin Suomessakin vuosien 2015–2016 aikana.

Merkittävä ja lisääntyvä uhka suomalaiselle yhteiskunnalle on monimuotoinen hybridivaikuttaminen. Ilmiön havaitseminen aukottomasti on hankalaa, koska onnistuneesta kyberhyökkäyksestä ei välttämättä jää jälkiä. Hybridivaikuttaminen saattaa olla niin hienovaraista, ettei vaikuttamisen kohde sitä havaitse. Tästä Suomikin on saanut esimerkkiä menneinä vuosina muun muassa ulkoministeriöön kohdistuvana laittomana tietojenhankintana. Suojelupoliisi on useaan otteeseen varoittanut (Supon vuosikirjat 2017 ja 2018) lisääntyneestä hybridivaikuttamisesta ja sen yrityksistä suomalaista yhteiskuntaa ja sen kriittisiä toimintoja kohtaan. Lainsäädännön muutokset ja Suojelupoliisin lisääntyneet resurssit ovat oikean suuntaisia toimia. Samaan aikaan on tärkeää parantaa myös poliisiorganisaation kykyä vastata yhteiskunnan äkkilisiin häiriötilanteisiin ja hybridivaikuttamiseen.

Kehityssuunnat Suomen ja Euroopan lähialueilla

Suomi sijaitsee maantieteellisesti alueella, johon kansainvälisen turvallisuustilanteen muutokset heijastuvat suoraan. Suomen lähialueiden turvallisuusympäristö on muuttunut epävakampaan suuntaan, muutoksen oletetaan olevan pitkäkestoinen.

Samaan aikaan, kun lähes kaikilla Suomen lähiympäristön mailla on tarkoitus lisätä sisäisen turvallisuuden resursseja ja parantaa uusiin uhkiin reagoimista, on Suomessa ollut koko 2010-luvun ajan pitkäjänteinen suuntaus heikentää sisäisen turvallisuuden resurssia poliisitoimen

osalta. Poliisien määrä laski 2010-luvun aikana noin 600 poliisimiehellä. Suuntaus näyttää jatkuvan tulevaisuudessa, koska poliisitoimen kehukset näyttävät tällä hetkellä pienenevän vuoteen 2024 asti. Resurssivajetta on ajoittain paikattu joillekin osa-alueilla kohdistuvalla lisärahoituksella, mutta lisärahoituskin on ollut määräaikaista. Tällä hetkellä resurssivajetta ei voi parantaa siirtelemällä henkilöstöä toiminnosta toiseen, vaan tarvitaan perusresurssin huomattava nosto.

Poliisitoimi ei tällä hetkelläkään suoriudu tyydyttävästi nykyisestä työtaakastaan. Krooninen resurssivaje näkyy mm. kenttä- ja hälytyspartioiden kasvavissa hälytysvasteajoissa ja hälytystehtävien priorisointina sekä erityisesti rikostutkinnan puolella lisääntyneenä työkuormana, joka johtaa työuupumukseen. Selvitysprosentit joissain rikosnimikkeissä ovat olleet pitkällä aikajänteellä laskussa jo vuosia, ja heikkeneminen tulee jatkumaan tulevaisuudessa. Näitä rikoslajeja ovat esim. varkausrikokset ja seksuaalirikokset ja niistä erityisesti lapsiin kohdistuvat rikokset.

Nykyisillä resursseilla poliisi ei kykene vastaamaan tuleviin turvallisuusuhkiin. Samaan aikaa kansalaisten luottamus poliisiin on hieman heikentynyt, vaikka se onkin edelleen kansainvälisesti erittäin hyvällä tasolla. Valitettavasti nykyisillä ja tulevaisuuden laskevilla resursseilla näköpiirissä on enemmän luottamuksen heikentyminen edelleen kuin luottamuksen parantuminen.

Tavoitteet ja painopisteet – Suomen turvallisuuden lujittaminen

Raportissa todetaan, että yhteiskunnan tulisi vahvistaa eri sektorien yhteistyötä ja vahvistaa viranomaisten valmiuksia. Suomen tapa tarkastella turvallisuutta laajasta näkökulmasta huomioiden mm. ihmisoikeusloukkaukset, muuttoliikkeet, talouskriisit, eriarvoisuuden lisääntymisen, terrorismin ja kansainvälisen rikollisuuden lisääntymisen asettaa paljon vastuuta sisäisen turvallisuuden toimijoille. Näitä ongelmia ei ratkaista yksin minkään viranomaisen toimesta, vaan ongelmat edellyttävät laajaa viranomaisyhteistyötä. Laaja viranomaistyö edellyttää riittäviä resursseja kaikilta toimijoilta, jotta viranomaiset voivat toimia tehokkaasti yhdessä. Pullonkaula jonkin viranomaisen resursseissa heikentää kokonaisuutta ja yhteistyön mahdollisuuksia.

Turvallisuuden pullonkaulaksi on muodostumassa hätäkeskuslaitoksen henkilöstöongelmat. Hätäkeskuslaitoksella on ongelmana mm. henkilöstö nopea vaihtuminen ja korkeat sairaspoissaolomäärät. Työssäjaksaminen heijastelee jo Hätäkeskuslaitoksen kykyyn palvella kansalaisia. Kysymys on lähes puhtaasti resurssivajeen aiheuttamista ongelmista.

Oikeusvaltioperiaate ei tule toteutumaan oikeushallinnon nykyisillä panostuksilla. Esimerkiksi oikeudenkäyntiajat ovat pidentyneet ja sitä kautta kansalaisten mahdollisuus saada asiansa asianmukaisessa ajassa käsittelyyn on heikentynyt. Tämäkin ongelma johtuu lähes puhtaasti rahoitusongelmista.

Edellä mainitut ongelmat huomioiden kansalaisten ja yhteiskunnan turvallisuuden parantaminen ei tapahdu ainoastaan toissijaisilla toimilla, vaan yhteiskunnan turvallisuuden ketjun: hätäkeskuslaitos – poliisi – oikeuslaitos resursseja on nostettava ja rahoitus vakiinnutettava riittävän pitkäjänteisesti.

Hyödynnämme digitalisaation mahdollisuudet

Teknologinen kehitys vaikuttaa maanpuolustuksen ohella hyvin vahvasti sisäisen turvallisuuden alalla. Uusien turvallisuushkien ja uusien teknologioiden väärinkäyttömahdollisuuksien laaja-alainen ymmärrys ja torjunta edellyttää viranomaisten yhteistyötä ja tehokkaita omia järjestelmiä. Poliisihallinto on pitkään yrittänyt korvata henkilöstövajetta osittain tehostamalla toimintaa tietojärjestelmähankkeilla. Valitettavasti hankkeet eivät ole tuoneet toivottua lopputulosta. Poliisin tietojärjestelmähankkeiden rahoitus on ollut jatkuvien säästötoimenpiteiden kohteena ja niiden valmistuminen on myöhästynyt huomattavasti. Poliisitoimen rahoituksen lyhytjänteisyys on vaikuttanut heikentävästi poliisin mahdollisuuteen suunnitella tietojärjestelmähankkeita pitkäjänteisesti.

Lopuksi

Turvallisuustilanteen nopeat ja osittain ennalta-arvaamattomat muutokset aiheuttavat viranomaisille haasteita niihin varautumisen suhteen. Uhkakuvat vaativat viranomaisilta kykyä reagoida ennakoivasti ja välillä jälkikäteen syntyviin tai syntyneisiin tilanteisiin. Toimintakyky edellyttää aina resurssia niin varusteiden kuin henkilötyövoiman suhteen. Valitettavasti tällä hetkellä poliisin toimintakyky ei vastaa tulevaisuuden uhkakuviin.

Poliisiorganisaatio tarvitsee pitkäjänteisen, yli vaalikausien, yltävän rahoituksen, jolla taataan tulevaisuuden turvallisuustyötä varten riittävät resurssit.

Jonne Rinne
puheenjohtaja

Mika Nygård
järjestöpäällikkö

Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.